

Ett jämlikt och jämställt Västra Götaland – Vi gör skillnad

Budget för Västra Götalandsregionen 2018-2020

Vänsterpartiet Västra Götalandsregionen

Din röst i regionen

Innehållsförteckning

Förord	sidan 4
Våra grundläggande värderingar	sidan 6
Bra villkor på jobbet	sidan 9
Hälso- och sjukvård	sidan 13
Hållbar utveckling	sidan 25
Ekonomi, styrning och regionövergripande verksamheter	sidan 33
Regionbidrag	sidan 38

Förord

Vänsterpartiets mål är ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbart Västra Götaland. En region som håller ihop och där hälsoklyftorna minskas och avskaffas genom aktiva politiska åtgärder. Västra Götalandsregionen har en stabil ekonomi och i Regionen finns stora möjligheter men också stora utmaningar.

Det bedrivs en sjukvård med hög kvalitet, men det finns samtidigt stora brister. Väntetiderna till besök och behandling är alldeles för långa och ojämnt fördelade i regionen. Det största problemet är bristen på de goda arbetsvillkor som gör att hälso- och sjukvården kan behålla och rekrytera nödvändig och kompetent personal. På några år har personalomsättningen på sjuksköterskor fördubblats och det börjar bli allt svårare att rekrytera undersköterskor. Resultatet är stängda vårdplatser, inställda operationer, överbeläggningar och utlokaliseringar av patienter, övertid och stress för personalen. Därför prioriterar Vänsterpartiet i vår budget för 2018 att satsa en halv miljard för bättre arbetsvillkor för vårdpersonalen. Vi fyrdubblar satsningen på jämställda löner och avsätter pengar för kortare arbetstid och bättre arbetsmiljö.

Den nära vården behöver byggas ut och beroendet av stafettläkare brytas. Satsningar på hemsjukvårdsläkare, fast vårdkontakt, mobila team och sammanhållen vård och omsorg för sköra multsjuka äldre och kroniskt sjuka i alla åldrar är viktig och nödvändig. Satsningar måste också göras för att förstärka vården av människor med psykisk ohälsa och de med omfattande funktionsnedsättning. Köerna till barn och ungdomspsykiatri är orimligt långa, vuxenpsykiatri och missbruksvård behöver förstärkas. Därför satsar vi extra på dessa områden.

För Vänsterpartiet är det också självklart att lyfta hälso- och sjukvården för asylsökande och papperslösa. Barn har rätt till full sjukvård, det anser vi att också de vuxna skall ha. Bland ensamkommande flyktingbarn finns idag en stor ohälsa orsakad av de förhållanden de flytt ifrån, händelser under flykten och hur de hanteras under asyltiden. De ensamkommande barnen måste få det stöd de behöver.

Vänsterpartiet anser att det är nödvändigt att satsa på ett miljömässigt hållbart samhälle. Fler måste välja att åka kollektivt och de med låga inkomster måste ha råd att åka. Därför satsar vi både på utbyggnad och på att hålla nere biljettpriserna. Vi föreslår i vår budget att biljettpriserna inte alls höjs 2018 och att priset för pendlarkortet regionen runt sänks så att fler väljer och kan pendla till jobb och utbildning. Vi återinför ungdomsrabatten och fortsätter arbetet för en tillgänglig kollektivtrafik för människor med funktionsnedsättning.

Som grönt parti ger vi miljönämnden ökade möjligheter att verka för ett mer fossiloberoende samhälle. För att fler ska välja att åka tillsammans krävs att vi satsar på underhåll och utveckling av våra regionala järnvägar. Vänsterpartiet verkar för att en ny Götalandsbana byggs och ett starkt pendlingsnav förstärks.

Vi vill stärka människors möjlighet till utbildning och arbete. Det gäller inte minst de människor som kommit hit på flykt från krig och förföljelse. Därför stärker vi våra folkhögskolors möjligheter att bidra. Kultur är inte bara de stora institutionerna utan också de mötesplatser med kulturupplevelser som ger glädje, men också kan provocera. Vill bredda både deltagandet i och utövandet av kultur.

Med våra förslag tar vi steg mot ett jämlikt och jämställt Västra Götaland där människors möjligheter att vara aktiva och delaktiga stärks. Där vi fördelar våra gemensamma resurser efter behov och inte låter vinstintressen styra.

Eva Olofsson gruppleadare Vänsterpartiet

Våra grundläggande värderingar

Vi är ett arbetarparti som vill ha ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

I Västra Götalandsregionen jobbar vi för ett jämlikt samhälle och en jämlik hälsa. Vi vill sluta hälsoklyftorna och varje politiskt förslag ska ha det som grund.

Demokrati och hälsa

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vår politik och verksamhet bestäms av vårt mål: att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet. Vi är ett arbetarparti som vill ha ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck. Ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

I Västra Götalandsregionen jobbar vi för ett jämlikt samhälle och en jämlik hälsa. Vi vill sluta hälsoklyftorna och varje politiskt förslag ska ha det som grund.

Hälsa är ett bredare begrepp än frånvaro av sjukdom. Behoven, inte efterfrågan, ska vara styrande i alla våra prioriteringar. Genom Västra Götalandsregionens olika verksamheter har vi möjlighet att påverka och det gör vi med målet att minska de ojämlika ekonomiska förhållandena och klyftorna i utbildning, som bland annat leder till ojämlik hälsa.

Fem utmaningar att söka lösningar på

Vi ser fem utmaningar som vi har att söka lösningar på.

- Vi ska ha ett samhälle för alla – inte för några få
- Vi ska ha en jämlik och jämställd hälso- och sjukvård
- Vi behöver en personalpolitik för bra villkor på jobbet
- Vi ska komma tillrätta med de strukturella underskotten i hälso- och sjukvården
- Vi ska föra en grön politik för att lösa de stora klimatutmaningarna.

Vi har en regional obalans, som också hänger ihop med de sociala klyftorna. Ökade klyftor i hälsa hänger på ett oacceptabelt sätt ihop med människors privatekonomi, utbildningsnivå, etnicitet och kön. Det krävs ett aktivt arbete för att motverka dessa skillnader, och alla politiska områden berörs.

Vi har i vårt budgetförslag prioriterat att göra vissa hälsofrämjande undersökningar och behandlingar avgiftsfria så att de inte väljs bort av de som har sämst ekonomiska förutsättningar. Män och kvinnor ska av hälso- och sjukvården behandlas jämställt och utan förutfattade uppfattningar grundade på stereotyper. Alla har rätt till god vård och när det gäller vården till människor på flykt och papperslösa tillgodoses det inte alltid. Därför prioriterar vi dessa grupper.

Vi har svårt att rekrytera och behålla personal. Våra anställda har för hög sjukfrånvaro och ibland för låga löner. Vi satsar på höjda löner och riktade satsningar för att komma tillrätta med lönediskriminering på grund av kön i kvinnodominerade yrken. Vi fortsätter den viktiga satsningen på att sjuksköterskor ska få betald fortbildning till specialistsjuksköterska. Vi lägger förslag om arbetstidsförkortning; för att kunna rekrytera och behålla personal och av arbetsmiljöskäl. Vi vill fortsätta bygga ut utbildningssatsningar för till exempel undersköterskor och skötare, eller de som jobbar med kök/städ/tvätt.

Vi satsar mer pengar inom primärvården för att bygga hälso- och sjukvården underifrån med hög tillgänglighet dygnet runt. Genom att göra mer vård i primärvården kommer trycket på sjukhusen att minska och leda till minskade överbeläggningar och köer. Vi lägger en budget som gör att vården slipper ständiga sparbetning när vi tar bort effektiviseringskravet och ger hälso- och sjukvården realistiska ekonomiska villkor och arbetsro.

Regionen håller inte ihop idag, vare sig geografiskt eller socialt. Därför gör vi, som ett led i en mer sammanhållen region, en långsiktig satsning på att sänka priset på Regionen runt-kortet. Det skapar större arbetsmarknadsregioner och är samtidigt en prioritering för omställning till ett hållbart samhälle. Vi fryser prisnivån på biljetterna i kollektivtrafiken för att fler ska ha möjlighet att resa.

Vi ska göra det som krävs för att uppnå målet om att vara en fossiloberoende region 2030, en målsättning som delas av såväl regionen som kommunerna. Klimatstrategin är vägledande i arbetet.

Inom regionutvecklingsområdet har vi en tydlig prioritering av utbildningssatsningar. Regionens satsningar inom kultur, utbildning och arbetsmarknad ska särskilt göras med perspektivet att vi fått många nyanlända till Sverige. Våra folkhögskolor har en viktig roll för integration, både som mötesplats för utbildning och för bättre möjligheter att leda till ett arbete. Vi ser hur de som kommer som flyktingar eller är papperslösa har särskilda behov som måste tillgodoses.

Mänskliga rättigheter

PRIORITERADE MÅL

- **Diskriminering ska motverkas genom att ett rättighetsbaserat förhållningssätt genomsyrar all verksamhet i regionen.**
- **Alla Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara tillgängliga för alla invånare.**

Alla människors lika värde är grundläggande i ett samhälle där klass- och könsklyftor inte tolereras, där personer med funktionsnedsättning inte diskrimineras, där personer oavsett sexuell läggning accepteras och bemöts på lika villkor.

Förutsättningar finns i vår region för att kunna ge våra anställda rätt kunskap i att ge alla ett gott bemötande och att erbjuda rätt vård. De mänskliga rättigheterna ska genomsyra allt vi gör inom Västra Götalandsregionen. Att anställda och förtroendevalda har tagit till sig kunskap och reflekterat över rättigheternas koppling till den egna verksamheten, är en grund för ett aktivt arbete för ett mer jämlikt Västra Götaland. Det innebär att förstå hur klass, kön, etnicitet, funktionsnedsättning, religiös tillhörighet eller sexuell läggning påverkar hur en individ har tillgång till vård och bemöts av vårdens anställda. Dessa faktorer påverkar också i vilken omfattning vi känner att kulturella uttryck speglar och berör oss.

HBT-diplomering är ett sätt att säkerställa våra anställdas kunskaper i att inte diskriminera någon vad gäller sexuell läggning. Vänsterpartiet arbetar för ett fokuserat och tydligt arbete där mänskliga rättigheter genomsyrar verksamheterna med Kommittén för mänskliga rättigheter som drivande i utvecklingen

Tillgängligheten till våra verksamheter och till vår kollektivtrafik måste bli bättre. Att diskrimineras på grund av att till exempel lokaler eller fordon inte är anpassade till en verklighet som många människor lever och verkar i varje dag, är inte acceptabelt. Våra lokaler och aktiviteter ska vara tillgängliga för alla. Vi vill att alla enkelt avhjälpna hinder i våra egna lokaler ska vara borta senast 2019.

Vuxna asylsökandes och papperslösas rätt till vård är bara till viss del löst genom lagstiftningen. De omfattas endast av ”vård som inte kan anstå”, inte all sjukvård. Vi vill att de ska ha samma rätt till sjukvård som alla andra. Det finns dock brister i den praktiska tillämpningen inom vården som måste följas upp. Vi vill att EU-medborgare, vars hemländer vägrar betala deras vård, ska omfattas av samma rätt till vård. Som ett första steg vill vi se full kostnadsfri sjukvård för barn till dessa EU-medborgare.

Könsdiskriminering tar sig många uttryck. Män, kvinnor och transpersoner bemöts olika av hälso- och sjukvården utifrån könsstereotyper om hur hen förväntas vara. Ett stereotypt bemötande påverkar även diagnoser och behandlingar. Att förstå mekanismerna bakom och att våga fråga om våld i nära relationer och våldtäkter är exempel på viktiga utvecklingsområden inom hälso- och sjukvården.

Regionfullmäktige har beslutat om implementering av FNs Barnkonvention i regionens verksamheter. Mycket av genomförandet återstår och behöver prioriteras, så att barnrättsperspektivet på allvar genomsyrar regionens arbete. Ett positivt steg är den webbutbildning om barnkonventionen som avdelningen för Mänskliga Rättigheter tagit fram i samarbete med SKL och som alla regionens anställda skall genomgå.

Bra villkor på jobbet

Den allra viktigaste delen i en bra arbetsmiljö är på många arbetsplatser att minska stressen. Problem finns i den fysiska och den psykiska arbetsmiljön. Vi har ett högt sjuktal och en för hög personalomsättning. Om vi inte kan minska kötider, överbeläggningar och känslan av otillräcklighet så kommer vi inte i grunden att påverka arbetsmiljön.

Demokrati på arbetsplatsen

PRIORITERAT MÅL

- Personalomsättningen måste sänkas för högre kvalitet i vården
- Ge alla chansen att utvecklas och på riktigt få påverka på jobbet

Västra Götalandsregionen står inför en stor utmaning i att klara sin kompetensförsörjning. Det är brist på grundutbildade sjuksköterskor, specialistutbildade sjuksköterskor, barnmorskor, läkare och psykologer. Dessutom saknas det anställda som är till exempel kuratorer, biomedicinska analytiker, logopedier och undersköterskor. Vi konkurrerar med andra arbetsgivare för att rekrytera och behålla medarbetare.

Medarbetarna är de viktigaste ambassadörerna för att trygga framtidens kompetensbehov. Den som får uppskattning och förtroende har förutsättningar att göra en bra arbetsinsats. Det är positivt när personalen tar initiativ till att berätta hur situationen är på arbetsplatsen. Deras synpunkter måste tas på allvar och brister i arbetsmiljö åtgärdas. Det ska vara högt i tak för olika synpunkter och åsikter även när det sker i en offentlig debatt där vi som förtroendevalda ska vara angelägna om att lyssna på personalen. Vi tror på att alla kan och vill utvecklas och är beredda att ta ansvar i sitt arbete. Vi behöver ett ledarskap som är demokratiskt, genusmedvetet och icke-diskriminerande. En chef ska ha ett rimligt antal underställda för att kunna utforma ett gott ledarskap.

Den viktigaste delen i en bra arbetsmiljö är på många arbetsplatser att minska stressen. Om vi inte kan minska kötider, överbeläggningar och känslan av otillräcklighet så kommer vi inte i grunden att påverka arbetsmiljön. Problem finns i den fysiska och den psykiska arbetsmiljön. Vi har ett högt sjuktal som legat på samma höga nivå i flera år. Vi har en för hög personalomsättning, som stiger årligen på ett oroväckande sätt och som leder till både höga kostnader och ineffektivitet på arbetsplatserna.

Det pågår ett paradigmskifte inom vårdens arbetsformer, med inriktningen att göra patienterna mer delaktiga i sin egen vård. Personalpolitiken ska stödja det utvecklingsarbetet. Vi söker former för uppgiftsväxling, där varje yrkeskategori ska arbeta med de arbetsuppgifter som

bäst matchar den egna kompetensen. Den medicinska utvecklingen kräver en hög förändringstakt och ett aktivt kvalitetsarbete. Utvecklingen kan bara fullföljas om personalen har en rimlig arbetsbelastning och ges möjlighet till vidareutbildning. Det finns ett uppdämt behov av kompetensutveckling inom flera yrken och som kräver en utbildningsinsatsning

För att komma tillrätta med svårigheter att rekrytera och behålla läkare och psykologer är det angeläget att det finns AT-, ST- och PTP-platser som svarar mot vårt behov av nyrekryteringar. Schemaläggning av läkares arbetstid är självklart en verksamhetsfråga som hanteras på samma sätt som schemaläggning av alla andra yrkeskategorier.

Vi ska som Sveriges största arbetsgivare vara ett föredöme i att anställa medarbetare med funktionsnedsättning. Med rätt förutsättningar och kan alla bidra med sin arbetsinsats på våra arbetsplatser.

Kortare arbetstid för att orka

PRIORITERAT MÅL

- **Vi vill korta nattarbetstiden i vårdrutorna för en bättre arbetsmiljö och för att rekrytera och behålla vårdpersonal.**
- **Vi vill ha försök med sextimmarsdag inom Regionservice för en rimligare arbetsbelastning och sänkt sjukfrånvaro.**

Det är självklart att alla anställda ska ha rätt till heltid, och själv ha möjlighet att välja deltid. Ett fåtal av regionens anställda har idag ofrivillig deltidsanställning, men var och en är en för mycket. Det är slitigt att jobba i vården dygnets alla timmar. Vårdens personal har för hög sjukfrånvaro och lämnar oss för att gå till andra arbetsgivare. Vården måste bli bättre på att tillåta personalen att få freda sin fritid. Arbetsgivaren exploaterar att personalen är så lojala med patienter och arbetskamrater att de knarpar på sin semester och alltid har en beredskap att bli "inringda" via SMS

Vi avsätter en pott pengar i vårt budgetförslag för kortare arbetstid. Det är större hälsorisker med att jobba dag/kväll/natt, än att jobba ständig natt. Vi vill att arbetet organiseras så att nattjobb görs mer attraktivt genom att uppvärderas till en högre timkvot och att nattpass följs av återhämtningstid, för en bättre hälsa. Även andra schemaändringar, såsom färre helgarbetspass, kan prövas. Inom NU-sjukvården finns ett arbetssätt som kan prövas på fler håll. Det kallas 80-10-10 och innebär att 80 % av arbetstiden används i traditionellt vårdarbete på avdelning, och vardera 10 % används för kompetensutveckling och reflektion/vila. På andra arbetsplatser kan sex timmars arbetsdag vara en bättre lösning.

Vi ser behovet av kortare arbetstid för Regionservice personal i kök, städ eller tvätt, som har den högsta sjukfrånvaron. Vi föreslår en arbetstidsförkortning genom ett försök med sextimmarsdag inom någon del av Regionservice.

Det är bättre att sträva efter att erbjuda personalen anställningar med månadslön och schema i personalpooler, än att många ska tvingas leva på osäkra timanställningar. Vi ska som arbetsgivare undvika vikariat och andra visstidsanställningar. När vi har ett långsiktigt behov av personal ska vi erbjuda tillsvidareanställningar.

Lön för mödan

PRIORITERAT MÅL

- Lönediskrimineringen av kvinnodominerade yrkeskategorier ska avskaffas.
- Målsättningen ska vara att lönenivån minst ska höjas till ett riksgenomsnitt i de kvinnodominerade vårddykena.

Den viktigaste satsningen på löner i Vänsterpartiets budgetförslag är egentligen inte den öronmärkta lönesatsningen. Det är istället att vi låter vården få ekonomiska ramar som överensstämmer med prognosen för hur kostnaderna kommer att öka kommande år. Det gör att en vårdavdelning eller -mottagning inte behöver börja planeringen för ett nytt år med att skära bort någon del av sin verksamhet, eller känna sig pressade att hålla nere på sina lönekostnader. Lönen har betydelse. Vi vill uppvärdera sjuksköterskorna, specialistsjuksköterskor, barnmorskor men också andra yrkeskategorier som är könsdiskriminerat lönesatta. Det är ofta kvinnodominerade yrken som kräver akademisk examen som visar sig vara tydligast lönediskriminerade när arbetsvärdering görs, men det finns även andra yrken. Vi anser att yrkena som sådana ska uppvärderas, istället för att uppmuntran ska bestå i att några kan göra karriär. En löneutveckling för alla under ett yrkesverksamt liv är viktig och visar att arbetsgivaren uppskattar den ökade kompetensen.

Uttrycket ”Sveriges bästa offentliga arbetsgivare” används nu som det arbetsgivarvarumärke som den blågröna ledningen vill marknadsföra. Det klingar falskt när vi inte ens når upp till ett riksgenomsnitt i löner, eller har löner i paritet med Skåne eller Stockholm som är de jämförbara regioner som har delar av verksamheten i storstadsområden. Vi vill att lönerna för till exempel sjuksköterskor och andra kvinnodominerade vårddycken kommer upp till minst riksgenomsnittet över tid.

Vi föreslår att vi utökar antalet utbildningsplatser med bibehållen lön för de som utbildar sig till specialistsjuksköterskor. Det är också rimligt att en specialistutbildad sjuksköterska får en löneökning efter utbildningen, antingen hen byter jobb eller jobbar kvar på sin arbetsplats.

Vi har i det tidigare rödgröna styret gjort satsningar på potter som riktas för att åtgärda lönediskriminering för vissa prioriterade grupper. Vi föreslår att pottorna fylls på med ytterligare medel för att fortsätta arbetet med att stegvis avskaffa lönediskrimineringen. Det är viktigt att få unga att välja vårdutbildningar, och att visa att det ges en rimlig lön redan för den som är nyutbildad.

Senaste året har bristen på och konkurrensen om de viktiga yrkesgrupperna undersköterskor, tandsköterskor, barnsköterskor och skötare blivit allt tydligare. Yrkena och deras arbetsvillkor behöver uppmärksammas och förbättras när det gäller arbetsmiljö, löner och möjlighet till fortbildning. Vi behöver både behålla personal och kunna rekrytera i framtiden till dessa yrken. Det behövs också så att fler väljer att utbilda sig inom vårdsektorn, både unga som väljer yrkesbana och äldre som utbildar eller omskolar sig.

Städ, kök och tvätt finns inom Regionservice och de har de högsta sjuktalerna. Arbetsmiljöarbetet ska ha hög prioritet inom Regionservice verksamheter. Det är också inom Regionservice vi har de anställda med allra lägsta lönerna. Det är arbeten som behöver uppvärderas och lönerna höjas.

Västra Götalandsregionen ska vid upphandling använda sig av krav på personalövertagande när det är möjligt. Det ger tryggare anställningsvillkor för personal, som då garanteras erbjudande om anställning hos den som övertar verksamheten. Det minskar risken för att vi

bidrar till en löneutveckling i form en lönespiral nedåt i konkurrensens namn. Vid upphandling av kollektivtrafik ska verksamhetsövergång och krav på kollektivavtal alltid tillämpas när det nu blivit möjligt genom ändrad lagstiftning.

Bra villkor på jobbet: Ekonomiska satsningar

Personalutskottet tillförs 200 mnkr 2018 och 100 mnkr 2019 satsningar på höjda löner för vårdpersonal i en strävan att dels uppnå minst rikets genomsnittslöner, samt ytterligare satsning på jämställda löner. Resurserna fördelas ut till Hälso- och sjukvårdsnämnderna med ett års fördröjning.

Personalutskottet tillförs 15 mnkr 2018, 15 mnkr 2019 och 15 mnkr 2020 för satsningar på utbildning på arbetstid till specialistsjuksköterska.

Personalutskottet tillförs 5 mnkr 2018, 5 mnkr 2019 och 5 mnkr 2020 för satsning på kompetensutveckling för undersköterskor.

Personalutskottet tillförs 5 mkr 2018, 5 mkr 2019 och 5 mnkr 2020 för satsningar på kompetensutveckling för andra vårdyrken.

Personalutskottet tillförs 50 mnkr 2018 för att finansiera lägre heltidsmått vid nattarbete.

Personalutskottet tillförs 50 mkr för 2018 för att finansiera försök med sextimmarsdag inom Regionservice.

Hälso- och sjukvård

Vänsterpartiets hälso- och sjukvårdspolitik bygger på solidaritet, på en omfördelning från de som har till de som inte har. Behoven av omfördelning är stora i ett Sverige där ohälsa drabbar människor i utsatta livssituationer både oftare och hårdare. Vården ska alltid prioritera de med störst behov av vård först.

PRIORITERADE MÅL

- **Hälso- och sjukvården ska arbeta för en mer jämlik hälsa i befolkningen genom ett tydligt kompensatoriskt uppdrag både på befolkningsnivå och personnivå.**
- **Alla verksamheter ska genomföra ett personcentrerat arbetssätt grundat i mänskliga rättigheter, med delaktighet för patienter och anhöriga så att de blir medskapare i planeringen av sin vård.**

Vård efter behov

Vänsterpartiets hälso- och sjukvårdspolitik bygger på solidaritet, på en omfördelning från de som har till de som inte har. Behoven av omfördelning är stora i ett Sverige där ohälsa drabbar människor i utsatta livssituationer både oftare och hårdare. Vården ska alltid prioritera de med störst behov av vård först.

Denna grundläggande prioritering försvåras när marknadskrafter och vårdval har gjort att mer vård styrs av efterfrågan istället för av behov. Marknadskrafternas intåg i den svenska hälso- och sjukvården har lett till att privata vårdgivare kan tjäna stora pengar i princip utan reglering. Införandet av vårdval kopplat till fri etableringsrätt har bidragit till en mer ojämlig vård. Vårdcentraler etableras där det är mest lönsamt och inte utifrån hela befolkningens rätt till en god och nära vård.

Även den offentligt utförda vården tvingas in i ett marknadstänkande tack vare de ekonomiska styrsystemen. Ett exempel är inom vårdgarantin där det är de mest resursstarka och friskaste patienterna som oftare använder möjligheten att få sin vård i ett annat landsting eller hos en annan vårdgivare. Ett annat exempel är den kraftiga ökningen av vissa typer av remisser från vårdcentraler till sjukhusen, till exempel inom ortopedin. Vi ser också hur den försämrade tillgängligheten till hälso- och sjukvård går hand i hand med att de välbeställda köper privata sjukvårdsförsäkringar och får vård snabbare. All vård med långsiktiga vårdavtal som finansieras av Västra Götalandsregionen ska ha förbud mot att ta emot privata försäkringspatienter.

Hälso- och sjukvårdens ansvar för att skapa en mer jämlik hälsa

Hälso- och sjukvården ska bidra till en mer jämlik hälsa i samhället genom ett kompensatoriskt arbete. Ohälsan drabbar lågutbildade, utrikes födda, människor med funktionsnedsättning, hbtq-personer och kvinnor i större utsträckning och på andra sätt. För

att kunna bidra till en mer jämlik hälsa måste hälso- och sjukvårdens personal bli bättre på att se varje patient som individ. Den som är mest sjuk eller är i en utsatt situation behöver mer stöd. Att utveckla en personcentrerad vård byggd på det kompensatoriska uppdraget, är en vinn-vinnsituation där fler patienter blir delaktiga i sin vård, men också engageras till bättre följsamhet till behandlingsriktlinjer och livsstilsråd. Det kräver tid. Idag saknas ofta tiden att prata klart med patienterna, vilket gör att viktig information om social situation eller andra sjukdomar inte kommer fram när patienten pratar med vårdpersonalen. Att ge personalen tid att prata klart är en central del i en utveckling mot en vård av hög kvalitet.

Den personcentrerade vården ska byggas på ökad normmedvetenhet, mänskliga rättigheter och kunskap om hur den ojämlika hälsan ser ut i samhället. Utan den kunskapen kan vårdpersonalen inte möta individens behov och därmed bidra till en mer jämlik hälsa i samhället. Dessa grupper får ofta sämre vård och sämre bemötande inom vården på ett oacceptabelt sätt. Hälso- och sjukvårdens möte med patienten ska ske mellan två likställda parter som gemensamt utformar patientens vårdkedja i en dialog. Vårdpersonalen är i ett maktöverläge mot patienterna, och det krävs en medvetenhet om detta överläge för att få till ett väl fungerande vårdmöte.

Vården ska styras demokratiskt

Hälso- och sjukvårdens utveckling får inte utformas i slutna rum utan måste ske i takt med samhället. Den stora omställning som hälso- och sjukvården står inför med utbyggd nära vård parallellt med koncentration av åtgärder som befolkningen behöver sällan, måste genomföras med ett brett demokratiskt samtal. De demokratiskt valda politikerna har en nyckelroll i utvecklingen som ska ske i dialog med både forskare, läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och all annan vårdpersonal, samt med kommuner, patientorganisationer och övriga medborgare. En bred demokratisk dialog kommer att ge en bättre förankring mellan befolkningens prioriteringar och de vägval som görs inom hälso- och sjukvården.

För att nå en hälso- och sjukvård av hög kvalitet och effektivitet måste förändringsarbetet i hälso- och sjukvården ske underifrån. Effektiviseringskravet har varit förödande genom att skapa ett ständigt fokus på nedskärningar inför nästa år. Det förbättringsarbete som bedrivs närmast patienterna har ofta blivit lidande. För att få både högre kvalitet och lägre kostnader i hälso- och sjukvården krävs ett förändringsarbete som både bygger på och leder till att vi använder kunskapen och erfarenheten hos alla personalgrupper. Det kräver också långsiktighet i vårdens utvecklingsarbete, i motsats till den kortsiktighet som ofta kännetecknar åtgärder för att sänka kostnader.

Mer vård nära

PRIORITERADE MÅL

- **Invånarna ska erbjudas en sammanhållen vård oavsett vårdnivå eller vårdgivare genom en kraftig utbyggnad av den nära vården.**
- **Primärvården ska ta ett tydligt ansvar för att hålla ihop vården för individer med stort vård behov och de som lider av psykisk sjukdom eller långvarig psykisk ohälsa.**

Den nära vården ska byggas ut

Den vård människor behöver ofta ska de kunna få nära. Att bygga ut den nära vården är den mest centrala delen i omställningen av hälso- och sjukvården. De svagaste, äldre, psykiskt sjuka eller funktionsnedsatta patienterna har svårast att förflytta sig och behöver få mer av sin

vård nära eller i hemmet. För att bidra till en mer jämlik hälsa behöver dessa grupper mer uppsökande verksamhet, och mer hjälp för att hitta rätt och få rätt vård. Primärvården har ett huvuduppdrag i att vara den hjälpen. Tillgång till en fast vårdkontakt och olika sorters vårdkoordinatorer är viktiga satsningar för dessa grupper, med personal som känner dem och deras vårdhistorik.

Vårdcentralen är basen i hälso- och sjukvården

Primärvården är navet i Västerpartiets vision av nära vård. Primärvården måste växa ordentligt de kommande åren och den måste utvecklas byggt på jämlik vård och tydligt patientfokus både på patient- och befolkningsperspektiv. Vårdcentralen ska vara invånarnas naturliga ingång till hälso- och sjukvården, och för de mest sjuka grupperna ska vårdcentralen vara hjälpen och stödet så att patienten slipper känna sig vilsen mellan vårdnivåerna. Primärvården har ett huvudansvar för att hålla ihop vårdens gränssytor och överlämningar mellan olika vårdnivåer. Vid utskrivning från sjukhuset är vårdcentralerna en viktig länk mellan sjukhuset och kommunerna.

För en väl fungerande primärvård krävs vårdcentraler som har tillgång till många yrkesgrupper som kan samarbeta runt patienterna. Kraven på multiprofessionellt samarbete runt patienterna över vårdnivåerna kan inte sänkas bara för att vårdvalssystemen motverkar detta samarbete. Några viktiga utvecklingsområden är att fortsätta utveckla hemsjukvårdsteam med läkare för de mest vård- och omsorgskrävande patienterna, i hela Västra Götaland, satsningar på kontaktsjuksköterskor för de mest sjuka, vårdkoordinatorer för de med långvarig psykisk ohälsa, och utveckling av telemedicin på vårdcentralerna för att flytta mer avancerad vård närmare patienterna och förbättra tillgängligheten genom digitala vårdmöten. Kontinuiteten i vårdkontakterna är ett viktigt utvecklingsområde. Fortsatta satsningar på att utbilda specialister i allmänmedicin kommer att krävas för att bli av med beroendet av hyrläkare som förstör kontinuiteten i primärvården.

Ett av vårdens viktigaste utvecklingsområden är att erbjuda fler patienter vård som gör att de genom att tidigt upptäcka sjukdom och erbjuda behandling kan undvika sjukhusvård. Det kan vara samverkande sjukvård med kommuner, olika mobila team eller hemsjukvårdsläkare. En annan viktig satsning är tillgång till mobil röntgen på äldreboenden, så att de äldre slipper åka till sjukhuset.

Närhälsan ska bedriva primärvård av högsta kvalitet och med god tillgänglighet i hela regionen. Alla invånare ska ha möjlighet att välja en offentligt driven vårdcentral utan långa avstånd. Regelsystemet i Krav- och kvalitetsboken måste anpassas så att vårdcentralerna även på landsbygden får realistiska villkor att bedriva bra vård genom mindre detaljkrav på öppettider och för handledning av ST-läkare. Koncerntänkandet inom Närhälsan ska utvecklas. Samtidigt vill vi pröva större självständighet för några vårdcentraler genom till exempel intraprenadverksamhet som utgår från stärkt personalinflytande.

Omställningen av den nära vården måste bedrivas på alla nivåer i hälso- och sjukvårdssystemet. Primärvårdens uppdrag måste växa som andel av den totala hälso- och sjukvården. Primärvården erbjuds med vår budget att kunna utveckla ett större ansvar för den nära vården. Hälso- och sjukvårdsnämnderna behöver ges större möjligheter att leda utvecklingen mot en mer sammanhållen nära vård för befolkningens bästa både på sjukhusen, i samverkan med kommunerna och för till exempel Habilitering och Hälsa och Beställd primärvård.

Vårdvalet för rehabilitering har blivit dyrt och det drabbar grupper med långvariga rehabiliteringsbehov hårt. Därför ska vårdvalet för rehabilitering avslutas så snart som möjligt.

En hälso- och sjukvård i balans

PRIORITERADE MÅL

- **Alla sjukhus ska ha en genomsnittlig beläggningsgrad på högst 90 % för att uppnå bättre vårdkvalitet och arbetsmiljö.**
- **Måluppfyllelsen inom vårdgarantin ska förbättras varje år under planperioden.**
- **Genom en utvecklad vård dygnet runt utanför sjukhusen skapas bättre balans mellan nära vård och akutsjukhusens ansvar.**

Personal och vårdplatser nyckeln till balans på sjukhusen

Dagens hälso- och sjukvård lider av år efter år av bristande resurser. Det har skapat en situation där sjukhusen kännetecknas av nästan ständig krisstämning och väldigt stor sårbarhet mot tillfälliga ökning av patientflöden. Bristen på vårdplatser har blivit ett allt större problem. Och med överbeläggningar och utlokaliseringar följer större risk för vårdskador.

Överbeläggningar är en fara för både arbetsmiljö och patientsäkerhet. 90 % genomsnittlig beläggning ska vara absolut maximum på sjukhusen för att undvika överbeläggningar och utlokaliseringar. Sjukhusens arbete med att uppnå det målet är ett prioriterat område för att få sjukhusens vård att fungera bättre. Ett annat viktigt utvecklingsområde är att sjukhusen i samarbete med vårdcentraler och kommuner ska utveckla bättre rutiner när patienter skrivs ut från sjukhusen.

Det som främst skapar de stängda vårdplatserna i nuläget är brist på sjuksköterskor, men det börjar bli brist på undersköterskor också. Personalomsättningen har ökat dramatiskt på några år. Personalen går på knäna och känner ofta en stor etisk stress. De strukturella underskotten i verksamheten skapar en känsla av destruktiv otillräcklighet på sjukhusen. På akuterna gör bristen på vårdplatser att verksamheten stannar upp så att ledtiderna blir långa och patientsäkerheten försämras.

Alla dagens problem kan inte lösas med mer resurser, men det går inte att förbättra utan tillräckliga resurser. Mer resurser måste kopplas till ett utvecklingsarbete för höjd vårdkvalitet där alla yrkesgrupper deltar. En hållbar arbetsmiljö genom rimliga arbetstider och arbetsvillkor är en del i ett sådant kvalitetsarbete. Tempot har ökat på vårdavdelningarna tack vare mycket kortare vårdtider, men bemanningen har inte ökat i motsvarande grad. Det kommer att krävas satsningar på sådant som ökad grundbemanning dagtid och kortare arbetstider.

Utbyggnaden av den nära vården är en viktig utveckling för att fler patienter ska få sin vård utanför sjukhusen. Mycket av sjukhusens problem måste lösas utanför sjukhusens väggar. Mer vård kan föras över från slutentill öppenvård. Förenklingar i administrativa system och minskade krav på rapportering är annat som måste genomföras.

Vårdgarantin

Inom vårdgarantin växer köerna sig allt längre för både undersökningar och behandlingar. Dagens lösning att försöka lösa problemen med ständigt ökade upphandlingar är fel väg

framåt. Våra egna sjukhus måste få utökade uppdrag samt att alla lokaler och resurser verkligen används. Vi vill också pröva mer av lösningar som ortopedin i Mölndal prövat med sex timmars arbetsdag och tolv timmars operationstid varje dag. De har uppnått både förbättrad arbetsmiljö och en kraftig ökning av antalet operationer.

Den lagstadgade vårdgarantin bör utvecklas till en vårdkedjegaranti med fokus på fungerande processer inklusive undersökningar och provtagningar. Den bör även vara prioriterad efter medicinska behov. I ett personcentrerat arbetssätt där vården planeras i samråd med patienten är det självklart att arbeta med ett köfritt arbetssätt. Patienten ska alltid gå hem från ett besök med en tid för nästa del i sin utrednings- eller behandlingskedja.

En lättillgänglig hälso- och sjukvård dygnet runt

Vägen in till hälso- och sjukvården måste vara lätt att förstå och få kontakt med för befolkningen. Så är det inte idag. Primärvårdens jourssystem och dygnet runt-uppdrag måste göras mycket tydligare. Sjukvårdsrådgivningen 1177 måste stärkas så att de blir en pålitlig och tillgänglig väg in i vården.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna får med vår budget ett tydligt uppdrag att besluta om och beställa jourmottagningar för kvällar, nätter och helger klockan 19.00 till 07.00. Jourcentraler ska snarast lokaliseras i nära anslutning till akutsjukhusens akutmottagningar, för att göra det enkelt för patienterna. I områden där det saknas akutmottagningar ska jourcentraler på kvällar och helger skapas på ett tydligt sätt för invånarna och med rimliga avstånd emellan. Många av dessa jourakuter kommer att behöva jourakuter med röntgen och lab. På andra ställen är sjukhusets akutmottagning den bästa platsen för primärvårdens jour på nätterna. Att ha allmänläkare på akutmottagningar är en annan satsning som kan förbättra vården på akutmottagningarna. Den tuffa arbetsmiljön på akutmottagningar gör dem lämpliga för att genomföra kortare arbetstid för de som arbetar natt.

Inom den prehospitla vården krävs utvecklad nära vård genom flexibla lösningar som singel responder eller bedömningsbilar som kan komma snabbare och avvärja många ambulansresor och akutbesök. Med en utbyggd primärvård, hemsjukvård och mobil vård kommer många sjukhusvistelser att undvikas. En större andel av ambulanspatienter kan styras över till primärvården.

Vårdens omställning byggs underifrån

Hälso- och sjukvården måste utvecklas till att byggas från primärvården och uppåt, med jämlik tillgänglighet till primärvård och öppenvård. För att nå en vård av hög kvalitet krävs det att vårdpersonal gör behandlingar och åtgärder tillräckligt ofta för att kunna genomföra den med hög kvalitet. Vården ska organiseras så att högsta kvalitet uppnås, men det ska alltid erbjudas en geografiskt jämlik hälso- och sjukvård. Utvecklingen med att vissa behandlingar centraliseras ska ske parallellt med en utökad närsjukvård och satsning på närsjukhus eller dagkirurgiska mottagningar.

Mer av öppenvården ska också bedrivas utanför sjukhusen. Mycket besök hos specialistläkare eller specialistsjuksköterskor kan ske på vårdcentralerna. Telemedicin är ett viktigt utvecklingsområde för att kunna erbjuda fler patienter att göra sitt patientbesök på sin vårdcentral, men i samarbete med specialister från sjukhuset. Möjligheten för digitala patientbesök måste utvecklas.

I vårt budgetförslag gör vi en långsiktig extrasatsning på tillgänglighet som ska riktas mot Västra Götalandsregionens egna sjukhus.

Utveckling av kvinnosjukvården

Vi vill slå vakt om och utveckla den sammanhållna och välfungerande mödravården. Mödravårdens roll i vårdkedjan är central, med väl fungerande rutiner inför förlossningen. Ett vårdval riskerar dels att införa en mentalitet att tjäna pengar för vissa aktörer, och dels äventyra det som fungerar så bra idag. Vi säger därför nej till införande av vårdval och kommersialisering av mödravården.

Trots de statsbidrag som tillförts förlossningsvården är det hela tiden på gränsen till att förlossningsvården klarar sin kapacitet. En orsak är att förlossningsavdelningarna har svårt att rekrytera barnmorskor eftersom arbetsvillkoren med mycket nattarbete upplevs betungande. Bristen på personal gör att förlossningsvården lever ständigt på gränsen till att klara de toppar som blir. För att få förlossningsvården i balans måste det satsas på bättre löner och arbetsvillkor och även satsas på sjuksköterskors möjlighet att utbilda sig till barnmorskor. Det planerade vårdvalet för mödravård är ett stort hot mot tillgången till barnmorskor.

Förlossningsvården i Västra Götalandsregionen måste vara jämlik. Vården ska vara av hög kvalitet och sådant som rutiner för hemgång ska vara likadana på alla förlossningsavdelningar. Inga föräldrar ska behöva gå hem förrän de känner sig trygga, och det ska finns tydliga rutiner för att alla ska erbjudas hembesök efter att de lämnat förlossningsavdelningen.

Den höjda åldersgränsen för preventivmedel har fått positiv effekt. Antalet aborter för kvinnor upp till 25 års ålder minskar. Vi vill ta nästa steg för att öka tillgången till preventivmedel. Alla antikonceptionella preventivmedel ska vara avgiftsfria upp till 25 års ålder.

En särskild akutmottagning för våldtagna, oavsett kön, ska startas på ett av sjukhusen. Hälso- och sjukvården behöver erbjuda kunskap hos personalen, trygghet och gott bemötande, god kunskap vad som krävs för rättsintyg och omedelbara tider för uppföljning såväl medicinskt som psykologiskt. Denna utsatta grupp behöver tas om hand i en sammanhängande vårdkedja med hög kompetens integrerad i samma lokaler.

Hälso- och sjukvård är mer än att bota sjukdom

PRIORITERADE MÅL

- **Hälso- och sjukvården ska arbeta kompensatoriskt för att bidra till minskade hälsoklyftor i befolkningen genom att stärka det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet.**
- **Ökat deltagande i screeningundersökningar genom aktivt arbete i områden och bland grupper av befolkningen med lågt deltagande.**

Hälso- och sjukvården ska bidra till att skapa en mer jämlik och jämställd hälsa i befolkningen. Det kräver mer insatser riktade mot grupper som har sämre hälsa. För att uppnå det krävs ett hälsofrämjande arbete med en helhetssyn på människan. Möjligheten att ta hand om den egna hälsan är precis som ohälsan ojämnt fördelad i samhället, och det är hälso- och sjukvårdens roll att ge mest hjälp till de som behöver hjälpen mest. Alla ska få hjälp att fatta hälsokloka beslut utifrån sina individuella förutsättningar. Det gäller både för tobaksbruk, riskbruk av alkohol, fysisk aktivitet och ohälsosamma matvanor. Kvinnor och män skall bemötas utifrån sina förutsättningar och önskemål. Det gäller lika självklart de som är psykiskt sjuka, har en funktionsnedsättning, annan sexuell läggning eller könstillhörighet än heterosexuell, eller annan etnisk eller religiös bakgrund. För att vårdpersonalen ska nå fram

till patienter oavsett bakgrund krävs kunskap om människor olika levnadsförhållanden och ett arbetssätt med grund i mänskliga rättigheter. Det kommer att leda både till bättre bemötande, delaktighet och i förlängningen till en mer jämlik vård.

Människor med dålig ekonomi avstår ofta från hälso- och sjukvård eller tandvård. För att skapa en mer jämlik vård och bättre hälsa vill vi att både influensavaccinering för riskgrupper och gynekologisk cellprovsscreening ska bli avgiftsfria. Även patientbesök inom habilitering och hälsa ska göras avgiftsfria.

Förebyggande hälso- och sjukvård är en arena där samverkan med kommunerna är särskilt viktigt.

Psykisk ohälsa och psykisk sjukdom

PRIORITERADE MÅL

- **Förbättrat samarbete mellan sjukhuspsykiatri, öppenpsykiatri, primärvården och kommunerna för att stötta patienterna till utbildning, arbete och försörjning och ett mer självständigt liv.**
- **Första linjens psykiatri ska stärkas bland annat genom ett system med vårdkoordinatorer i primärvården för patienter som haft kontakt med psykiatri eller lider av långvarig psykisk ohälsa.**
- **Barnrättsperspektivet ska utvecklas och tvångsåtgärderna minska för barn och unga inom psykiatri.**

En närsjukvårdssatsning inom psykiatri

Den psykiska ohälsan i Sverige ökar och det krävs en förstärkning av första linjens psykiatri för att möta detta. Primärvårdens uppdrag måste stärkas och den nära vården inom psykiatri måste byggas ut och bryta utvecklingen *med minskning av öppenvårdsmottagningar*. Det ojämlika samhället med ökade klyftor skapar psykisk ohälsa som mest drabbar arbetslösa, människor med funktionsnedsättning, kvinnor och unga.

Det krävs en närsjukvårdssatsning inom psykiatri. Psykisk ohälsa är idag den vanligaste orsaken till sjukskrivningar. Primärvården måste bli bättre på att ta hand om dessa patienter genom en förstärkning av första linjens psykiatri. Utifrån det breda uppdrag som primärvården har idag krävs tillgång till både psykologer, terapeuter och kuratorer. Samarbetet mellan primärvård och sjukhusvård måste förbättras liksom mellan slutenvård och öppenvård och med kommunerna.

Fler integrerade mottagningar med både psykiatri, primärvård och kommuner behöver skapas. Vi vill se ökade satsningar på mobila team, fler öppenpsykiatriska mottagningar och flexibla lösningar som till exempel integrerade slutenvård- och öppenvårdsmottagningar. Överlämningen av patienter från sjukhuset till primärvården måste förbättras, där alla parter, inklusive patienten och hans närstående, måste involveras i att utforma den fortsatta vården. Varje patient inom psykiatri ska ha en samordnad individuell vårdplan som formuleras i samråd med patienten, anhöriga och kommunen, och som utgår från hans livssituation.

Den psykiatriska vården som helhet behöver förstärkas och den måste utvecklas mot mer helhetstänkande och subspecialisering *enbart* i de fall som kräver extra avancerad vård. Psykiatri är en av de verksamheter som mest av allt behöver utveckla en personcentrerad vård där patienterna blir delaktiga i utformandet av sin vård och behandling. Ett centralt mål för psykiatri är att stötta patienterna till utbildning och återgång till sysselsättning och

försörjning så långt det är möjligt. Tvångsåtgärder skall minimeras så långt det går genom medvetet arbetssätt. Psykiatri ska arbeta med ett konsekvent genusperspektiv och HBTQ-perspektiv byggt på normmedvetenhet där våldsutsatthet och övergrepp uppmärksammas. Pilotprojektet med MR-utbildning inom psykosvårdkedja nordost har fått väldigt positiva effekter genom bättre förståelse för att varje patient är unik och minskade tvångsåtgärder.

Patienterna är själva experter på den vård de får och kan därför användas som en viktig resurs för att förbättra den vård som erbjuds. Peer support där personer med psykisk sjukdom tillför en verksamhet kunskap om sin livssituation har prövats på Sahlgrenska universitetssjukhuset. Projektet ska utvärderas och spridas till andra delar av Västra Götalandsregionen.

Hälso- och sjukvården måste bli bättre på att uppmärksamma även kroppslig ohälsa hos psykiskt sjuka människor, genom att göra årliga hälsoundersökningar av de som är inskrivna i psykiatri eller lider av långvarig psykisk ohälsa.

Det stora antalet flyktingar som kommit till Sverige gör att det krävs satsningar för att säkra deras tillgång till nödvändig hälso- och sjukvård. Flyktingbarnteam och traumavård är viktigt att utöka i hela Västra Götaland. Kunskapen om psykisk traumatisering måste öka i hela hälso- och sjukvården, och tillgången till traumavård måste byggas ut i hela Västra Götalandsregionen.

En satsning på missbruksvården

Missbruksvården är en försummad del av hälso- och sjukvården, som behöver prioriteras högre. Alkoholism och narkotikamissbruk är sjukdomar och ska inte stigmatisera den drabbade. Missbruksvården är både kommunernas och regionens ansvar, och människorna riskerar att hamna mellan stolarna. Fungerande missbruksvård kräver ett bra samarbete mellan hälso- och sjukvården och kommunerna. Spelberoende och dataspelsberoende är även det utmaningar som kräver samarbete.

Den översyn som gjordes av missbruksvården i Västra Götaland visar att både Regionen och kommunerna misslyckas. Det är enormt stora brister i samverkan mellan kommun och Region, och de nationella riktlinjerna följs inte. Vi vill satsa på integrerade mottagningar med både kommun, primärvård och andra myndigheter.

Vi vill starta ett sprututbytesprogram för missbrukare, för att minska risken för att sprida HIV och Hepatit C. Verksamheten ska drivas i samarbete med alla berörda aktörer. Verksamheten ska arbeta motiverande för behandling.

Barns och ungas hälsa

PRIORITERADE MÅL

- **Fler samordnade insatser för arbete mot barns- och ungas psykiska ohälsa.**
- **Minst en familjecentral ska finnas i samtliga kommuner i Västra Götaland.**
- **Väntetiderna till BUP måste kortas så att vårdgarantigränsen på 30 dagar uppnås för både besök, fördjupad utredning och behandling.**

De flesta barn får idag en trygg uppväxt med bra möjligheter att leva ett gott liv med bra hälsa. Men alla får inte den möjligheten. Allt fler barn och unga mår dåligt, eller ännu värre att de far illa. Skyddsnetet för att fånga upp och stötta dessa barn och deras familjer måste vara tätt och väl fungerande. Barnmorskemottagningar och barnvårdscentraler är grunden för god barnhälsa och ett viktigt skyddsnet kring föräldrar och barn som behöver extra stöd.

Familjecentralerna har en extra viktig roll för att vara en länk som förbättrar samarbetet och låter personal från olika verksamheter träffas och dela erfarenheter om barnen. Detta har blivit extra viktigt när BVC har splittrats upp efter införandet av vårdvalet. För att skapa en länk upp till ungdomsmottagningarnas ansvar vill vi utveckla familjecentraler som arbetar upp till 12 års ålder på det sätt som görs i nordöstra Göteborg. Målet är att varje kommun i Västra Götalandsregionen ska ha minst en familjecentral, men med fler i större kommuner.

Den psykiska ohälsan ökar extra mycket bland barn, och särskilt mycket bland unga kvinnor. De som har en funktionsnedsättning och hbtq-ungdomar är extra hårt drabbade. Ofta hamnar ungdomar mellan stolarna när varken kommunerna, elevhälsovården, primärvården eller BUP tar hand om dem. Skydds nätet inom elevhälsan i form av skolsköterskor, elevassistenter eller kuratorer har tunnats ut, främst i friskolorna. Tillgången till elevhälsovård ser idag väldigt olika ut i kommunerna. Samverkan och samarbetet mellan de olika delarna måste förbättras för att inte barn ska riskera att fara illa. Det finns ett stort behov av att göra en regionövergripande översyn av tillgången till elevhälsovård för att säkra en jämlik tillgång i hela regionen.

Vi vill fullfölja den ökade ambitionen för ungdomsmottagningarna för att nå en jämlik vård av hög kvalitet. Jämlik vård i hela Västra Götalandsregionen är förutsättningen för att ungdomsmottagningarna ska fylla sitt ansvar i vårdkedjan med god tillgänglighet och hög vårdkvalitet och samverka med skolhälsovård, psykiatri och primärvård. Vi vill ta bort alla patientavgifter på ungdomsmottagningarna, även för läkare och psykolog.

Idag finns det ofta brister i överlämningar mellan elevhälsa, BUP, vuxenpsykiatri, ungdomsmottagningar och vårdcentraler. Det måste finnas viss flexibilitet i åldersgränserna vid överlämning mellan två vårdnivåer och överlämningen ska ske på ett systematiskt sätt där mottagaren är redo och där patienten och hans anhöriga är delaktiga.

Första linjens psykiatri för barn och ungdomar fungerar inte i vårdvalet för vårdcentraler eftersom vårdcentralerna faktiskt inte tar sitt ansvar. Under många år har nuvarande uppdelning mellan primärvård och BUP funnits men ändå har detta inte "satt sig". Det nya systemet med ett antal noder för ansvaret är en bättre och tydligare mellannivå som vi vill genomföra fullt ut.

Väntetiderna inom BUP är oacceptabelt långa. Detta måste åtgärdas omedelbart genom tillskott av resurser och ett arbete för att säkra tillgången till personal. Barn och unga med svåra psykiska problem och deras anhöriga skall inte behöva vänta.

För att nå en mer jämlik vård och för att undvika ofrivilliga graviditeter och aborter vill vi öka subventionen till samtliga preventivmedel upp till 25 års ålder.

God hälso- och sjukvård för människor med funktionsnedsättning

PRIORITERADE MÅL

- **Minskad ohälsa bland människor med funktionsnedsättning genom ett aktivt förebyggande och hälsofrämjande arbete.**
- **Utbyggd vård och samverkan för vuxna med omfattande funktionsnedsättningar.**

Människor med funktionsnedsättning har en särskilt utsatt livssituation. De förvärvsarbetar i mindre utsträckning, utsätts oftare för kränkningar eller hot, är oftare överviktiga och röker

oftare. Allt detta yttrar sig med att de lider av både fysisk och psykisk ohälsa oftare än andra. Unga människor med funktionsnedsättning måste få stöd i sin övergång till ett självständigt vuxenliv med arbete, försörjning och boende.

Det är viktigt att insatser görs i Västra Götalandsregionen för att öka möjligheterna till arbete och försörjning. Detta är inte hälso- och sjukvårdens roll, men hälso- och sjukvården måste ha arbeta medvetet med att stötta gruppen till utbildning och arbete. Kunskap kring olika funktionsnedsättningar och tillgänglighet skall finnas hos regionens personal för att ge ett gott bemötande. Att höja gruppens deltagande i screeningundersökningar är en viktig fråga. De behöver överhuvudtaget extra stöd för att bättre kunna ta hand om sin hälsa på ett bättre sätt. Regelbundna hälsoundersökningar är en viktig del i detta arbete.

En utredning har gjorts om behovet av förbättrade rutiner för vuxna med omfattande funktionsnedsättningar. Kunskaperna måste öka inom primärvården och övrig sjukvård. Habilitering och hälsa skall också vara ett kompetenscenter i regionen för dessa frågor. Övergången från Habilitering och Hälsas insatser för barn till insatser när de blir vuxna måste förbättras. Vården för människor med medfödd eller förvärvad hjärnskada skall utvecklas och ha sammanhållna insatser.

Patientavgifterna inom vuxenhabiliteringen ska avskaffas. Det är en patientavgift som skapar problem för en grupp människor med låga inkomster och som ofta har problem med både ordning och tidsuppfattning.

Vården för de som har allvarliga medfödda funktionsnedsättningar måste stärkas i enlighet med den utredning som genomförts. Primärvården måste ges möjlighet att genomföra sitt utvecklade uppdrag för patientgruppen genom att ett särskilt ersättningssystem införs för de vårdcentralerna för denna patientgrupp. Ett särskilt kompetenscentrum för patientgruppen ska startas under 2018.

Tandvård

PRIORITERADE MÅL

- **Minskade skillnader i tandhälsa i befolkningen.**
- **Tandhälsan för barn och ungdomar i socioekonomiskt utsatta områden ska förbättras.**
- **Verksamheten med tandhygienist i kommun ska byggas ut för att på sikt omfatta alla kommuner i VG-region**

Tänderna är en del av kroppen och är viktiga också för det allmänna hälsotillståndet och därför ska tandvården också omfattas av högkostnadsskyddet inom hälso- och sjukvården. Detta är dock en fråga som bäst löses på nationell nivå. Kostnaderna för att gå till tandvården är idag så höga att det lett till enormt stora klasskillnader i tandhälsa mellan rik och fattig, skillnader som ökat de senaste decennierna. För att i någon mån minska patienternas kostnader för tandvård ska Folktandvården erbjuda räntefri avbetalning för sina patienter. Att minska patientens kostnad för tandundersökning inom Folktandvården vore ett sätt att öka andelen av befolkningen som regelbundet har kontakt med tandvården vilket förbättrar tandhälsan.

Vid de mätningar av barns tandhälsa som görs finns det stora skillnader mellan resursstarka områden och utsatta områden. Folktandvården bedriver ett målmedvetet arbete för att förbättra tandhälsan på de tandvårdskliniker som ligger i utsatta områden, och får för detta ändamål så kallat socioekonomiskt tillägg. Många av de människor som kommit hit som

flyktingar, inte minst barn och unga, har stort behov av tandvård. Folk tandvården måste få de resurser som krävs för att klara av denna utmaning.

Det är viktigt med preventiva satsningar på främst barn och unga för att ge dem en bra start i livet med god tandhälsa. Därför vill vi höja åldersgränsen för den fria ungdomstandvården till och med 25 år, det vill säga till den dag man fyller 26 år.

Den uppsökande verksamheten till äldre och människor med funktionsnedsättning måste fungera oavsett vårdgivare och samarbetet med kommunerna måste fungera. Mycket tyder på att den framgångsrika försöksverksamheten med tandhygienist i kommun (TAIK) som bedrivs i Mariestad är nyckeln till att lösa problemet med tandvård för äldre.

Tandvårdsstyrelsen finansierar en utökad verksamhet till grannkommunerna. På sikt vill vi dock att Hälso- och sjukvårdsstyrelsen finansierar en tandhygienistverksamhet i kommun som omfattar hela Västra Götaland.

Vi tar bort avkastningskravet för tandvårdsstyrelsen, vilket ger möjlighet för satsningar på både tillgänglighet och höjd kvalitet.

Hälso- och sjukvård: Ekonomiska satsningar

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 800 miljoner 2018 och ytterligare 200 miljoner kronor 2019 och 2020 för att komma till rätta med de strukturella underskotten i hälso- och sjukvården. Följande satsningar ingår:

- Kompensation för befolkningsökning. (200 mnkr tillförs 2018, 2019 och 2020)
- Resurstillskott för att anställa fler och förbättra arbetsmiljön på sjukhusen genom kortare arbetstid och ökad grundbemanning. (250 mnkr från 2018)
- Säkrad tillgång till vård utanför sjukhusen. (150 mnkr från 2018)
- En närsjukvårdssatsning inom psykiatrin. (100 mnkr från 2018)
- En satsning på att göra mer besök och behandlingar inom vårdgarantins område på Västra Götalandsregionens egna sjukhus, till exempel genom att arbeta tvåskift och införa sex timmars arbetsdag för personalen. (100 mnkr från 2018)

Resurserna för satsning på akutvårdkedjan 200 mnkr fördelas ut till hälso- och sjukvårdsnämnderna 2018 för arbete med akutvårdkedjan och att bidra till att säkerställa 90 % genomsnittlig beläggningsgrad på vårdavdelningar.

100 mnkr tillförs hälso- och sjukvårdsnämnderna 2018 för att finansiera delar av beställningen till Bild- och Interventionscentrum, genom omfördelning av 100 mnkr från Hälso- och sjukvårdsstyrelsen.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 62 mnkr 2018 för att höja åldersgränsen för den fria ungdomstandvården till 25 års ålder och utöka den socioekonomiska faktorn för ungdomstandvård.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 3 mnkr 2018 för att ta bort patientavgifterna inom vuxenhabiliteringen.

Hälso- och sjukvårdsnämnderna tillförs 10 mnkr 2018 för att införa subvention av samtliga p-piller med indikationen antikonception till 25 års ålder.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 300 miljoner 2018 och 200 miljoner 2019 för satsningar på utbyggd primärvård och nära vård.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsens ram minskas med 100 mnkr 2018.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 33 mnkr 2018 för att införa avgiftsfri influensavaccinering för 65+ och riskgrupper och införa avgiftsfri gynekologisk cellprovsscreening.

Hälso- och sjukvårdsstyrelsen tillförs 5 mnkr 2018 för att finansiera uppstarten av en våldtäktsmottagning med särskild kompetens på någon av akutmottagningarna.

Avkastningskravet för Primärvårdsstyrelsen tas bort helt 2018.

Avkastningskravet för Tandvårdsstyrelsen tas bort helt 2018.

Ett hållbart samhälle för alla

Tillgången till kulturella mötesplatser behövs för att vi ska finna det intressant och stimulerande att bo, leva och verka i Västra Götaland. Kulturen ska nå ut till alla, men framförallt ska den angå alla.

Västra Götaland ska präglas av att ge alla en god uppväxt, möjlighet till arbete och en trygg ålderdom. Det kräver ett samhälle där solidaritet, delaktighet och inflytande är ledord. Västra Götalandsregionen är en viktig aktör i detta välfärdssamhälle. Vänsterpartiet vill att solidaritet och behov avgör fördelningen av våra gemensamma resurser, inte marknadskrafter och efterfrågan.

Vi delar ”Vision Västra Götaland-Det goda livet” om en vision av ett gott liv där tre dimensioner – den ekonomiska, sociala och ekologiska är sinsemellan beroende och förstärker varandra. Den socialt hållbara utvecklingen är det överordnade målet, med den ekologiska som ramverket och den ekonomiska som en begränsning eller möjlighet.

Hållbar tillväxt och utveckling är det samlade begreppet för regionens tillväxt- och utvecklingsarbete, folkhälsoarbete, rättighetsarbete, miljöarbete, kulturansvar och kollektivtrafikansvar.

En mer jämlik hälsa

PRIORITERADE MÅL

- **Hälsoklyftorna i regionens befolkning ska minska genom att Västra Götalandsregionen tillsammans med andra aktörer genomför åtgärderna i handlingsplanen ”Samling för social hållbarhet”.**
- **Alla verksamheter ska i enlighet med ”Handlingsplan för fullföljda studier” bidra till att skapa förutsättningar för att alla ungdomar ska kunna gå ut grundskolan och gymnasieskolan med godkända betyg.**

De sociala skillnaderna i hälsa är stora och de ökar. Befolkningen som helhet får en allt bättre hälsa, men förbättringen kommer inte alla till del.

En ökande ojämlikhet i hälsa är ett hot mot väsentliga samhälleliga mål. Ojämlikhet i hälsa motverkas i första hand genom utbildning, jämnare inkomstfördelning och minskad segregation. Det uppnås också genom att motarbeta social exkludering och ökat politiskt inflytande för medborgarna. Västra Götaland har en unik möjlighet att överbrygga skillnader genom att arbeta för en samhällsutveckling som minskar klass- och könsklyftor.

Hälsoskillnader mellan olika grupper kan även minska genom aktivt arbete från hälso- och sjukvården. Det är behoven, inte efterfrågan, som ska styra prioriteringarna. Det åstadkoms genom kunskap om att vården blir ojämlik, om inte bemötande och kvalitetsarbetet sker utifrån en kunskapsbas om vad som orsakar klyftorna.

De sociala investeringsmedlen i Västra Götalandsregionen ska användas i enlighet med intentionerna i handlingsplanen för ”Samling för social hållbarhet. Genom tidiga insatser ska vi inom ramen för ”Handlingsplan för fullföljda studier” investera i de ungas framtid, så att de klarar grund- och gymnasieskolan med godkända betyg. Det är en viktig grund för god hälsa och ett gott liv. Folkhögskolorna, både våra egna och de rörelsedrivna, är en stor resurs i det arbetet.

Folkhälsokommittén är regionens spetskompetens när det gäller hälsofrämjande metodutveckling och analys. Samverkan med nationella och internationella aktörer är viktigt för kompetensutveckling, precis som med regionala och nationella lärosäten.

Kulturella uttryck av alla slag är en viktig del i ett aktivt folkhälsoarbete för minskade klyftor i samhället. Västra Götalandsregionen har alla möjligheter att medvetet och aktivt agera inom det området.

Regional utveckling

PRIORITERADE MÅL

- **De regionala insatserna ska samlas, stärkas och prioriteras så att fler ungdomar och fler nyanlända får möjlighet till arbete eller utbildning.**
- **Infrastrukturen ska utvecklas i hela regionen.**
- **Vi vill ge goda möjligheter till fler utbildningschanser i livet.**

Regionens utveckling gynnas av att vi blir fler som bor här. Utifrån det är det positivt att vi fått ökad andel nyanlända människor i vår region. Regional utveckling handlar om att människor vill bo och flytta till hela Västra Götaland. Regional utveckling handlar också om arbete, utbildning och bra boende. Den regionala strategin VG2020 omfattar 32 prioriterade frågor för att uppnå de tre dimensionerna i en hållbar utveckling; socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Att ge chansen och möjligheten till utbildning och arbete är vår högst prioriterade fråga. Regionutveckling får inte handla om en ohämmad tillväxt, utan regional tillväxt måste ställas mot att vi har ett ansvar för klimat och övergripande miljömål och att skapa förutsättning till det goda livet för alla i hela regionen.

I utvecklingsarbetet ska vi förbereda för framtidens arbetsmarknad med ledord som långsiktighet, näringslivssamverkan och social hållbarhet. Det handlar om att ge unga bra utbildningsmöjligheter, och ge alla en chans till ett livslångt lärande. Regionens folkhögskolor är en viktig del i detta, liksom våra egna naturbruks-gymnasier. Folkhögskolorna och studieförbunden är viktiga delar i en utbildningssatsning, och behöver ges ökat stöd för sin utveckling. Det går att samordna insatserna mer strategiskt än vad som görs idag. Det finns ett allt större behov av validering och på flera håll finns tankar om ”basårutbildningar” av olika

slag för att överbrygga det som uppfattas som alltför höga trappsteg mellan utbildningsnivåer. Vi har en alltför hög andel vuxenstuderande som inte fullföljer den utbildning till undersköterska som de påbörjat. Liknande ”trappstegsproblematik” finns i övergången mellan utbildning på gymnasienivå och högskolenivå.

Det krävs starkare samordning mellan de insatser som görs för nyanlända i språkutbildning, validering av kunskaper, arbetsmarknadsutbildningar, gymnasieutbildningar och YH-utbildningar. Vi har kunskapsklyftor mellan klasser i samhället, mellan könen och mellan olika geografiska delar av regionen. Vi riskerar att alltmer utveckla ett samhälle där inte alla får chansen att jobba. Det går att sluta klyftorna om vi prioriterar det.

De kulturella och de gröna näringarna är utvecklingsområden och kan knytas till såväl arbetsmarknadspolitiken, som kultur- och miljöpolitiken. Vi vill bryta upp gränsdragningar mellan de olika nämndernas verksamhetsområde och använda resurserna för att skapa ett jämlikt samhälle.

Många söker sig till Sverige för att söka skydd från krig. Vi har tidigare alltid sett dem som en tillgång och välfärdsbygget har gått hand i hand med mottagandet och så ska vi fortsätta. Vår uppfattning är att vi borde ha en mer generös och humanitär asylpolitik och bevilja fler asyl, ge amnesti för många av dem som fått vänta under orimligt långa handläggningstider och stoppa åldersuppskrivningarna. Vi vill ge rätt till familjeåterförening.

Regionutvecklingsnämnden och Kulturnämnden samverkar kring de extra insatser som hör ihop med den ökade flyktinginvandringen till regionen. Vi ser nu hur flyktingmottagandet går in i en ny fas, då mer strukturerade och planerade insatser är möjliga. Vi vill att Regionutvecklingsnämnden och Kulturnämnden tillsammans får ökade resurser för de vägval som redan gjorts, men också för att stärka kopplingen till arbetslivet så att fler kan få jobb. Validering av de nyanländas yrkeskompetens är en del av vårt mottagande som är avgörande för integrationen.

Turismen/ besöksnäringen är ett utvecklingsområde som hör hemma i skärningspunkterna för regional utveckling, miljö, transporter och kultur. Näringsen är sysselsättningsintensiv och erbjuder i hög grad arbete för ungdomar och personer med utländsk bakgrund. Västra Götaland har förutsättningar i form av upplevelser året runt, rika natur- och kulturvärden, intressanta städer och platser för möten och evenemang. Genom ökat samarbete och kunskapsspridning i regionen kan den positiva utvecklingen säkras. Utvecklingsarbetet måste ha ett hållbarhetstänk i form av miljösäkring och en turism som bidrar till rekreation för alla sociala grupper i samhället.

Vi har fått stöd för vårt förslag om att använda den så kallade Vita Jobbmodellen för regionens upphandling av varor och tjänster. Det är dags att det tillämpas nu.

Socialt entreprenörskap ska stärkas och vi vill ha ett riktat innovationsstöd som bryter könsmönster och mönster som härrör sig till etnicitet. Vi ska fortsätta utveckla samarbetet med olika aktörer inom den sociala ekonomin. Den gemensamma bas som finns i överenskommelsearbetet måste stärkas och finna former för en mer hållbar utveckling. Anställning för dem med funktionsnedsättning ska prioriteras. Inom ramen för våra feriearbeten ska de också ges möjlighet till anställning med lönestöd. Vi vill att regionen har fler praktikplatser och anställningar med lönestöd för flyktingar och asylsökande. Regionens deltagande i samordningsförbundens verksamhet kan och ska utvecklas och bli en verksam del i att skapa sysselsättning för fler i utsatta grupper.

Regionutvecklingsnämnden är en viktig aktör genom samarbete med andra aktörer och genom sitt stöd till olika projekt. Det går att utveckla formerna så att vi både väljer och väljer bort samarbeten/projekt, genom att alltid ha de övergripande målen i sikte.

Folkrörelserna och föreningslivet är grundpelarna bland våra samarbetspartners inom regional utveckling.

Infrastruktur och kollektivtrafik för framtiden

PRIORITERADE MÅL

- **Målen i det regionala trafikförsörjningsprogrammet ska uppnås**
- **Vi prioriterar lägre biljettpriser för att öka resandet**
- **Det behövs en utvecklad kollektivtrafik på landsbygden**
- **De regionala järnvägarna ska finnas kvar och underhållas.**

Västra Götalandsregionen har ett trafikförsörjningsprogram med mål för utbyggd trafik, nöjda resenärer och miljöpåverkan. Vi delar trafikförsörjningsprogrammets målbild, men vi har en annan syn på vilka medel som krävs för att nå målen.

Utveckling av kollektivtrafiken har stor betydelse ur många perspektiv. Kollektivtrafiken behöver byggas ut för att uppnå målet om ett hållbart transportsystem. Miljöhänsyn och möjlighet att pendla till arbete och studier är viktiga. Trafiksäkerhet, folkhälsa och jämställdhet är andra viktiga perspektiv. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för alla och det förutsätter att biljettpriserna är låga. Bara då kan kollektivtrafiken bidra till vårt övergripande mål, att sluta klyftorna i samhället

Resandeutvecklingen inom Västtrafik har varit bra under 2016. Om utvecklingen fortsätter kommer vi att klara målet om en fördubbling av antalet resenärer mellan 2006 och 2025. Men vi behöver fortsätta att göra kollektivtrafiken alltmer tillgänglig för att uppnå målet. Biljettpriserna är helt avgörande för att kollektivtrafiken ska vara ett alternativ. Vi vill frysa biljettpriserna på 2017 års nivå och fortsätta sänka priset på Regionen Runt 30 dagar. Det är rimligt med hänsyn tagen till det överskott som uppstod i Västtrafik 2016. Vi vill återföra den ungdomsrabatt för 20-25-åringar som den blågröna ledningen avskaffade årsskiftet 2015/2016.

Vi behöver ha kollektivtrafik i hela regionen som en samhällsservice. Olika samhällsbetalda transporter kan samordnas och anropsstyrd trafik kan fungera i delar av regionen. Vi vill ha anropsstyrd kollektivtrafik även på helgerna.

Trafiken i och mellan de större städerna möter andra utmaningar. Det kan handla om att lösa dem genom egna körfält för kollektivtrafiken, utbyggda spår eller tätare trafik.

All trafik ska vara tillgänglig för alla, även om man har en funktionsnedsättning. Av- och påstigning i fordon ska fungera enkelt, liksom att hållplatsutrop på fordonen både ska höras och synas. Bemötandet från den personal som arbetar i kollektivtrafiken är minst lika viktigt.

Kommunerna har idag möjlighet att göra tilläggsköp för sin egen kollektivtrafik. På sikt skulle fler rabattmöjligheter kunna regionaliseras genom en skatteväxling och ges samma utformning i hela regionen, *till exempel seniorkorten*. Det är angeläget att Västtrafik är tillmötesgående till de förslag till tilläggsköp som de olika kommunerna har när de ska utforma sin lokala kollektivtrafik.

Vi vill utreda kombinationsbiljetter som ger fri kollektivtrafik i samband med bokade besök på regionens kulturella institutioner. Det skulle ge fler tillträde till kulturella institutioner genom att det totala priset blir lägre och kunna minska privatbilismen.

Vi vill se ett ökat statligt stöd till kollektivtrafiken. Regionen ska agera både som påtryckande organisation och som samarbetspartner i de här frågorna. Staten har ett stort ansvar för hur kollektivtrafiken kan utvecklas. Det gäller infrastruktursatsningar, men också utvecklingen av nya bränslen och möjligheten att göra kollektivtrafiken avgiftsfri. Vår långsiktiga vision är att kollektivtrafiken blir avgiftsfri. Det skulle vara ett stort kliv i att minska klyftorna mellan de som har råd att resa och de som inte har det. Det skulle också vara ett stort kliv i att minska privatbilismen, som ett led i klimatomställningen.

Västtrafik har idag möjlighet att välja mellan att utföra trafik i egen regi, eller att upphandla. Vår grundläggande inställning är att trafiken ska utföras i egen regi. När upphandling ändå görs ska Västtrafik använda sig av den nya möjlighet som nu finns att kräva verksamhetsövergång och kollektivavtal. De som arbetar i de upphandlade företagen förtjänar goda anställningsvillkor. Personal som mår bra på jobbet har goda förutsättningar att ge resenärerna ett gott bemötande.

De regionala järnvägarna kommer att få allt större betydelse, när vi ställer om till ett fossiloberoende samhälle. Vi värnar de regionala järnvägssträckorna i regionen. Järnvägarna är Kinnekullebanan mellan Gårdsjö och Håkantorp, Älvsborgsbanan mellan Uddevalla och Borås, Viskadalsbanan mellan Borås och Varberg och Bohusbanan mellan Strömstad och Göteborg. De är oumbärliga i vårt nät av järnvägar och helt avgörande för omställning till ett hållbart samhälle, och prioriteras i investeringsbudgeten. Järnvägsförbindelsen mot Norge, Öxnered-Halden, behöver utvecklas.

Sverigeförhandlingen är planer för en statlig infrastruktursatsning som bland annat kan komma att leda till en ny höghastighetsjärnväg för snabba tågresor mellan Göteborg-Stockholm och Malmö- Stockholm. För Västra Götaland är det nödvändigt att Göteborg-Borås- Ulricehamn-Jönköping utvecklas. Det finns också en del av förhandlingen som handlar om bostäder och kollektivtrafik i tätorter. Det är viktigt att Sverigeförhandlingen inte finansieras genom minskat underhåll till det övriga järnvägsnätet, eller är beroende av regional delfinansiering.

Bredbandsutbyggnaden är en av de viktiga frågorna på landsbygden. Regionen ska agera för att bredband ses som en del i en offentligfinansierad infrastruktur som ska komma alla till del, oberoende av var man bor.

Vi tar ansvar för miljön och klimatet

PRIORITERADE MÅL

- I den gröna omställningen av samhället ska Västra Götalandsregionen vara ett *föredöme och en pådrivande kraft*.
- **Målet om att Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara fossiloberoende 2030 ska uppnås genom aktiva åtgärder.**

Rättvis fördelning av jordens resurser är en grundläggande förutsättning för att begränsa konsekvenserna av de pågående klimatförändringarna.

Regionen ska vara en spjutspets mot framtiden genom att stödja arbete för omställning mot förnybara energislag från sol, vind, vatten och bioämnen. Det innebär att också Västra Götalandsregionens egna verksamheter ska vara i framkant med målet att bli oberoende av fossila energislag och bränslen. Våra fastigheter är här av särskilt intresse och ett framgångsrikt arbete med energieffektivisering, översvämningsskydd och hållbara materialval ska fortsätta. Som stor aktör ska vi även ge stöd för omställningen till andra och understödja forskning på området. Målet är att Västra Götalandsregionens verksamheter ska vara fossiloberoende 2030. Det är möjligt att uppnå med våra prioriteringar.

Regionen ska vara en föregångare i att använda ekologiskt hållbara råvaror i de egna köken och inspirera till vegetariska alternativ. Det vi gör har betydelse och vi inspirerar andra.

Västra Götalandsregionen är en stor fastighetsägare, som både förvaltar och bygger nytt. Vi vill se ett fokus på miljövänligt byggande. Miljöcertifiering av den egna verksamheten är en del av kvalitetssäkring. Det ska genomföras livscykelanalys vid alla byggprojekt. Detta kan leda till att vi bygger i trä, istället för betong. Vi vill också se en tydligare analys av risken för översvämningar vid nybyggen och renoveringar. Satsningarna på klimatinvesteringar för minskad klimatpåverkan ska fortsätta.

Gränssnittet där miljöfrågor möter arbetsmarknadsfrågor går att utveckla ytterligare. Det finns en ökad efterfrågan på närodlat och ekologiskt odlad mat, som inte möts av ett tillräckligt stort utbud. Kommunerna i regionen utvecklar olika arbetsmarknadsprojekt för att tillsammans med arbetsförmedlingen få fler invånare i arbete eller utbildning. Det finns insatser som skulle kunna utveckla både arbetsmarknadspolitiken, de gröna näringarna och öka den ekologiska hållbarheten. Utveckling av stadsodling i och nära våra tätorter är ett exempel. Sociala företag inom matbranschen är ett annat.

Biogas som fordonsbränsle står inför sitt kommersiella genombrott. Det är viktigt att regionen ger fortsatt stöd till utvecklingen och är en pådrivande aktör gentemot andra aktörer, så att den positiva utvecklingen fortsätter. Infrastruktur i form av laddstolpar för elbilar vid våra sjukhus och andra lokaler ska utvecklas i enlighet med de intentioner som finns i Vänsterpartiets motion på temat. Även det med syfte att uppnå klimatmålen.

Bevarandet av våra djur- och växtarter, den biologiska mångfalden, är ett av de nationella miljömålen. Västra Götalandsregionen är en av flera aktörer som har ansvar för att uppfylla målen.

Det finns en stor utvecklingspotential i att ställa om transportsektorn. Regionen kan ta fler initiativ till att transportslagen samarbetar, främst för mer gods på tåg och fartyg med målsättningar om mer klimatsmarta transporter.

Vi sätter stort värde på allmänhetens möjligheter till rekreation och naturupplevelser, en viktig del av det goda livet i Västra Götaland. Självklart också för den med någon

funktionsnedsättning. Vi vill öka tillgängligheten till regionens kuster, havsnära miljöer, naturreservat och friluftsområden.

Vi vill ha en varaktig överenskommelse mellan staten, berörda kommuner och regionen om finansiering av städning vid Västra Götalands kuster och skärgård mot Västerhavet. Vi föreslår också att regionen aktivt tar initiativ och medverkar till att reducera mängden mikroplaster i havet.

Kultur för alla

PRIORITERADE MÅL

- **Ett vidgat deltagande i kulturen genom att kulturen angår alla, både som publik och i det aktiva kulturskapandet.**
- **Vi vill värna folkhögskolornas utveckling, för allas utbildningsmöjligheter, demokratiutveckling och integration.**
- **Barn- och ungdomskultur och fria kulturutövare ska prioriteras inom kulturnämndens stödformer.**

Genom kulturen kan människor tolka och definiera vår tid, vårt förflutna och våra visioner. Makten över tanken skapas i hög grad av vår möjlighet att utöva kultur och av att få kulturupplevelser. Våra föreställningar präglas av den världsbild som andra förmedlar till oss, men också av vilka möjligheter vi har att själva berätta vår historia.

Tillgången till kulturella mötesplatser behövs för att vi ska finna det intressant och stimulerande att bo, leva och verka i Västra Götaland. Kulturen ska nå ut till alla, men framförallt ska den angå alla. Jämställdhetsperspektiven ska genomsyra all kulturverksamhet som bedrivs i Västra Götalandsregionens regi. Att få uttrycka sig i kulturella former kräver att scenerna och biutrymmen till dem är tillgängliga för alla. Entrédörren för den som har en funktionsnedsättning ska vara densamma som för alla andra, inte en bakdörr.

Kultur handlar om makt, yttrandefrihet och demokrati. Samhället har ett ansvar för att ge alla människor möjlighet att använda konstens olika uttryck. Att få uttrycka sig och inte hindras av ekonomiska förutsättningar eller diskriminering byggd på etnicitet, kön eller funktionsnedsättning. Kultur kräver egna mötesplatser, förenings- och yttrandefrihet och rätt till delaktighet. Kultur handlar om folkhälsa och folkbildning. Det är viktigt att kulturen tillåts vara normbrytande och gränsöverskridande i sitt kreativa uttryck.

Folkbildningen är en del av det regionala folkhälsoarbetet och arbetsmarknadsutvecklingen. Folkhögskolor och studieförbund erbjuder ett klimat som gynnar alla människors lika värde. De ger plats för människor med olika bakgrund, politisk och religiös tillhörighet. De är demokratiskt uppbyggda och deltagarstyrda. De har blivit än viktigare i en tid med många nyanlända. Allt fler unga behöver den utbildning och den tillvaro som folkhögskolor kan erbjuda.

Regionen ska särskilt prioritera barn och ungas tillgång till kulturella uttryck, både som åskådare och deltagare.

Stöd till fria yrkesutövares möjlighet att bilda nätverk och kompetensutveckla sig är ett annat utvecklingsområde.

De stora institutionerna, Göteborgs Operan och Göteborgs Symfonikerna AB, har ett komplext uppdrag. De har ett särskilt ansvar att finnas i hela regionen och att erbjuda ett

kulturutbud där många kan känna att föreställningarna angår och utvecklar dem. Publiken vid föreställningar på regionens egna scener behöver bli mer heterogen än vad den är idag, och vara en del av integrationen. De har samtidigt uppdraget att hålla en internationellt hög konstnärlig nivå på sin verksamhet. Uppdragen är ibland svåra att förena och prioriteringarna behöver diskuteras inom Västra Götalandsregionen.

Ett hållbart samhälle för alla: Ekonomiska satsningar

Kulturnämnden tillförs 15 mnkr 2018 för satsning på utbyggd verksamhet på Västra Götalandsregionens folkhögskolor, med särskild inriktning på nyanländas behov

Regionutvecklingsnämnden tillförs 15 mnkr 2018 för att prioritera satsningar som stödjer målet att alla ska klara grundskole- och gymnasieexamen.

Regionutvecklingsnämndens ram minskas med 50 mnkr 2018 genom minskning av projektbidrag.

Kollektivtrafiknämndens ramar sätts årligen till nedanstående belopp. I dessa belopp ingår satsningar för att:

- Uppfylla trafikförsörjningsprogrammet
- Frysa biljettpriserna i kollektivtrafiken
- Sänkt pris på Regionen Runt – 30 dagar till 1400 kronor/månad
- Återinförd ungdomsrabatt för 20-25-åringar

2017	2018	2019	2020
4415 mnkr	4465 mnkr	4941 mnkr	5162 mnkr

Miljönämnden tillförs 10 mnkr för att prioritera arbetet med att uppnå klimatmålen

Ansvar för grön rehab flyttas från Miljönämnden till Personalutskottet. 3 mnkr justeras från Miljönämnden till Personalutskottet.

Ekonomi, styrning och regionövergripande verksamheter

Ekonomiska förutsättningar

Sverige är inne i en fortsatt stark period av ekonomisk utveckling. Hjulen i ekonomin rullar på och skatteunderlaget växer ordentligt de kommande åren. Men intäkterna fördelas ojämlig mellan de som har och de som inte har. Det finns starka underliggande krafter i samhället som gör att inkomstskillnaderna ökar. För att säkra finansieringen av den svenska välfärden i enlighet med befolkningsökningen och de ökade behoven – skulle skatterna för de mest välbeställda behöva öka. Som det nu är skjuts ansvaret för att säkra välfärden allt för ofta över på kommuner och landsting. Att höja förmögenhetsskatt eller fastighetskatt eller ta ut ökade skatt på kapitaltransaktioner skulle vara ett mycket klokare sätt att säkra välfärdens finansiering än ett höja landstingsskatten.

En oansvarig politisk opposition på riksnivån

Vänsterpartiets förhandlingar med regeringen har redan lett till viktiga förstärkningar av välfärdens finansiering de senaste åren. Inför höstens budgetproposition har det aviserats ambitiösa satsningar på kommunerna och landstingen. En patientmiljard till primärvården har redan aviserats, och den kommer att behövas för att vårdcentralerna ska kunna förverkliga det viktiga uppdrag de får kopplat till det nya regelsystemet för en trygg och säker utskrivningsprocess från sjukhusen.

Tyvärr har allianspartierna aviserat sin vilja att tillsammans med Sverigedemokraterna skapa politiskt kaos inför beslutet om budgeten i höst. Det finns en stor risk att de kan stoppa många av de viktiga satsningar på välfärden som kommer i budgetpropositionen.

UTVECKLING AV SKATTEUNDERLAG OCH INTÄKTER

Årlig procentuell ökning

	2016	2017	2018	2019	2020
SKL, april 2017	5,0	4,4	4,0	3,5	3,6
Reg, april 2017	4,9	4,8	4,1	4,2	3,9
ESV, april 2017	5,4	4,6	3,8	3,8	3,8
SKL, feb 2017	4,9	4,6	3,7	3,5	3,6

Källa: Ekonomistyrningsverket, Regeringen, SKL

Västra Götalandsregionens ekonomi är stark efter en längre tid av övervägande goda ekonomiska resultat. Det egna kapitalet är långt över gränsen i de finansiella målen. Därför

finns det ett utrymme för att kunna göra kortsiktiga underskott under några år och ändå ha en stabil ekonomi.

V tillämpar ett differentierat effektiviseringskrav i den här budgeten, för att visa på vår grundläggande prioritering av hälso- och sjukvården. Därför har övriga verksamheter ett effektiviseringskrav på 1 %, vilket frigör resurser som kan satsas på hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Arbetet med detta effektiviseringskrav ska ske genom att beställarnämnderna i dialog med utförarna pekar ut vad som ska prioriteras bort för att frigöra detta utrymme

Som index för uppräknig används justerat landstingsprisindex inklusive läkemedel för hälso- och sjukvården och index exklusive läkemedel för övriga verksamheter, med 1 % effektivisering. Kollektivtrafiknämnden budgeteras enligt den anslagsnivå de säger sig behöva för att uppnå trafikförsörjningsprogrammet.

TABELL FÖR JUSTERAT LANDSTINGSPRISINDEX (LPIK)

Årlig procentuell förändring

	2017	2018	2019	2020
LPIK, inklusive läkemedel	2,2	2,7	2,8	2,5
- Timlön	2,8	2,9	3,2	3,2
- Sociala avgifter	3,7	5,8	5,4	3,4
- Läkemedel	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
- Förbrukning	2,0	2,2	2,3	2,3
LPIK exklusive läkemedel	2,8	3,3	3,5	3,0

Västra Götalandsregionen ska ha en socialt hållbar utveckling som sker på ett långsiktigt hållbart sätt både ekologiskt och ekonomiskt. Verksamheten för Västra Götalandsregionen ska bedrivas i ekonomisk balans, med ett ekonomiskt resultat som på lång sikt är positivt.

FÖLJANDE FINANSIELLA MÅL SKA GÄLLA

- Nettokostnaderna ska på lång sikt inte överstiga summan av skatteintäkter och statsbidrag
- Det egna kapitalet ska som lägst vara 3000 mnkr.
- Extern upplåning får efter godkännande i Regionstyrelsen ske till strategiska investeringar.

SKATTESATS

Skattesatsen föreslås till 11 kronor och 78 öre per skattekrona 2018. Det innebär en skattehöjning på 30 öre. Det läge som hälso- och sjukvården befinner sig med rekryteringsproblem, köer och underdimensionerad primärvård, gör att det behövs så stora satsningar för att nå balans att det inte kan lösas utan skattehöjning.

Ökade investeringar

Investeringsplanen ska bygga på en långsiktig analys av de strategiska behoven för vårdens och kollektivtrafikens utveckling. Det gäller även de stora satsningar som kommer att krävas för att ta fram framtidens vårdinformationssystem. Tidigare erfarenheter av att införa IT-system inom vården har visat att det inte har lönat sig att skynda fram till nya beslut.

INVESTERINGSRAMAR, MNKR

	2017	2+18	2019	2020
Investeringsramar	4800	4800	4800	4800

Demokratisk styrning och uppföljning

Västra Götalandsregionens långsiktiga inriktning bestäms av regionfullmäktige som medborgarnas direktvalda representanter. Regionfullmäktiges beslut är fundamentet i den demokratiska styrningen. Budgeten är det överordnade styrdokumentet. Regionfullmäktiges utpekade mål i budgeten ska genomföras av nämnder och styrelser samt återrapporteras.

Befolkningsföreträdarna i övriga nämnder måste ges ett handlingsutrymme att prioritera och att föra dialog med medborgarna om den långsiktiga utvecklingen vilket ger en viktig lokal anpassning inom till exempel hälso- och sjukvården.

Det är hälso- och sjukvårdsnämnderna som bäst vet vilka vårdbehov befolkningen har. Vårdöverenskommelser mellan hälso- och sjukvårdsnämnder och utförare ska utvecklas till att tydligare väga in medicinska prioriteringar. Ansvar för att prioritera bort sådant som inte ska göras inom vården kan inte skjutas över till sjukhusen eller vårdpersonalen, utan måste utformas i en dialog med befolkningsföreträdare i Hälso- och sjukvårdsnämnderna.

Utförarstyrelser ska arbeta enligt de mål som pekats ut av regionfullmäktige, och deras inriktning och prioriteringar preciseras och prioriteras i överenskommelser med beställarnämnder. Det ska ske utifrån regionfullmäktiges utpekade mål, men med utrymme för andra prioriteringar. Arbetet i verksamheterna ska bedrivas på ett ekonomiskt hållbart sätt, men ekonomi i balans får aldrig överordnas kvalitet eller patientsäkerhet.

Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag att genom sin uppsiktsplikt bevaka att regionfullmäktiges mål och beslut blir genomförda. Regionstyrelsen ska underlätta beställarnämndernas och utförarnas arbete genom att skapa väl fungerande system för administration, analys, uppföljning och andra viktiga stödfunktioner.

Vi ser samarbete som centralt för att nå en effektivare hälso- och sjukvård. Västra Götalandsregionen måste agera som en samlad region. Sjukhus eller vårdcentraler som har tillfälliga problem måste kunna räkna med att få hjälp från andra. Regionstyrelsen har ett viktigt uppdrag att samordna detta så att utförarna arbetar gemensamt för befolkningens bästa i hela Västra Götaland.

De policydokument och strategidokument som beslutats av Regionfullmäktige gäller för samtliga verksamheter inom Västra Götalandsregionen. Vid upphandling ska det preciseras vilka av motsvarande krav ska ställas även på upphandlad verksamhet. Regionstyrelsen ska se till att det sker en regelbunden uppföljning av att policydokumenten genomförs.

Västra Götalandsregionen ska genomföra mer av våra uppdrag i egen regi. Det ger en direkt möjlighet att styra och välfärdssektorn dräneras inte genom att privata företag tar ut vinster. Vi rår över kvalitetskrav och anställningsförhållanden. När vi väljer att upphandla ska vi använda Vita jobb-modellen då den är tillämplig. Det förhindrar att vi köper in svart arbetskraft och ger rimliga villkor för de anställda i företagen. Vi vill också att de företag vi handlar med ger sina anställda samma meddelarfrihet som den som gäller för offentliganställda. Vid alla upphandlingar där Vita jobb-modellen inte är aktuell, ska det ställas krav på kollektivavtal och meddelarfrihet.

Västra Götalandsregionen ska arbeta med jämställdhetsintegrerat budgetarbete. Det innebär att jämställdheten ska finnas med och vägas in i all styrning och budgetarbete i verksamheterna. Detta arbete behöver en tempohöjning och integreras med den kunskaphöjning om MR-arbete som vi föreslår. Mänskliga rättigheter, normmedvetenhet och genusanalys ska ta större plats i styrning och uppföljnings- och analysarbete. Regionstyrelsen ska få en årlig återrapportering av hur detta arbete har genomförts, så att de kan arbeta för att sprida goda exempel till andra verksamheter.

Vårdval för primärvård – ekonomisk ram

Vi är emot att ha ett vårdvalssystem för primärvården, men är tvingade till att ha ett sådant vårdval av riksdagen. Vi har på andra ställen i denna budget utvecklat våra synpunkter och krav på hur vårdvalet kan förbättras i Krav- och kvalitetsboken.

Den ekonomiska ramen för Vårdval vårdcentral sätts till 6413 mnkr brutto. I detta ingår indexuppräknning och kompensation för befolkningsökning.

Vårdvalet för rehabilitering har drabbats av rusande kostnader. Utvecklingen sker helt i enlighet med hur det blir i styrsystem som bygger på att betala prestationsersättning. Vårdvalet för rehabilitering ska avvecklas så snart det är möjligt.

Regionövergripande nämnder och styrelser, ekonomiska satsningar

Det särskilda statsbidraget för flyktingmottagande hanteras redan från 2018 som ett generellt statsbidrag. Regionstyrelsens ram minskas med 226 mnkr från 2018.

Regionstyrelsens belopp till förfogande minskas ytterligare 50 mnkr från 2018 och Regionstyrelsens ram minskas med ytterligare 100 mnkr.

För finansiering av budgeten tillförs 100 mnkr från Moderförvaltningen 2018, 600 mnkr 2019 och 500 mnkr 2020.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige att besluta:

1. Hälso- och sjukvårdsstyrelsen får i uppdrag att snarast avveckla vårdvalet för rehabilitering.
2. Regionfullmäktige fastställer regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för år 2018 enligt föreliggande förslag till budget
3. Regionfullmäktige fastställer inriktningen för åren 2019 och 2020 som underlag för den fortsatta planeringen
4. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2018 till 11 kronor och 78 öre per skattekrona
5. Regionfullmäktige fastställer i budgeten angivna prioriterade och finansiella mål
6. Regionfullmäktige fastställer åt regionstyrelsen att utifrån denna budget utarbeta planeringsdirektiv för verksamhetsår 2018
7. Regionstyrelsen bemyndigas att utifrån en investeringsram om 4800 mnkr fastställa investeringsplan och fastställa låneramar för 2018.
8. Regionstyrelsen bemyndigas att under 2018 uppta lån om ett högsta belopp om 3000 mnkr vilket hanteras enligt föreskrifterna i finanspolicyn.
9. Regionstyrelsen bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
10. Regionfullmäktige fastställer fastighetsindex till 2 % för 2017 som underlag till beräkning av hyror
11. Regionfullmäktige fastställer ramen för VG Primärvård till netto 6 414 mnkr
12. Regionfullmäktige ger kollektivtrafiknämnden i uppdrag att justera taxor inom kollektivtrafiken utan prishöjningar samt med utpekad sänkning av Regionen runt-kortet och återinförd ungdomsrabatt.
13. Regionutvecklingsnämnden, kulturnämnden, kollektivtrafiknämnden och miljönämnden får i uppdrag att senast 31 oktober 2017 fastställa uppdrag m.m. till respektive verksamheter
14. Servicenämnden får i uppdrag att senast 31 oktober 2017 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter
15. Hälso- och sjukvårdsnämnderna och Hälso- och sjukvårdsstyrelsen får i uppdrag att senast 31 oktober 2017 träffa överenskommelser med berörda styrelser, förvaltningar och övriga utförare inom hälso- och sjukvården och tandvården avseende ersättningar, vårdnivåer och vårdinriktningar m.m.
16. Styrelser, nämnder och verksamheter får i uppdrag att senast den 30 november 2017 till regionstyrelsen avrapportera detaljbudgeten för 2018 samt flerårsplanen för 2019-2020
17. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa Västra Götalandsregionens detaljbudget för 2018 samt fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag under förutsättning att ärendena inte är av principiell art
18. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål, uppdrag och inriktningar, samt plan för 2019-2020.

Regionbidrag

	Budget 2018	Budget 2019	Budget 2020
Hälso- och sjukvård	41 535,8	43 298,8	44 681,3
Hälso- och sjukvårdsstyrelsen	9 812,4	10 287,2	10 544,3
<i>Summa HSN</i>	<i>31 723,4</i>	<i>33 011,6</i>	<i>34 136,9</i>
HSN Norra	5 427,2	5 647,6	5 840,1
HSN Södra	4 267,1	4 440,4	4 591,8
HSN Östra	5 271,5	5 485,5	5 672,5
HSN Västra	6 477,0	6 740,0	6 969,7
HSN Gbg	10 280,6	10 698,1	11 062,7
Regionutveckling	6 758,3	7 085,9	7 374,3
Regionutvecklingsnämnd	748,3	767,0	782,4
Miljönämnd	100,2	102,7	104,7
Kulturnämnd	1 155,5	1 184,4	1 231,8
Kollektivtrafiknämnden	4 665,3	4 940,6	5 162,5
Folkhälsokommittén	46,0	47,1	48,1
Kommittén för rättighetsfrågor	42,9	44,0	44,9
Serviceverksamheter	318,7	323,8	330,3
Fastighetsnämnd	274,9	278,9	284,5
Servicenämnd	24,4	25,1	25,6
Nämnd Hälsan & stressmedicin	19,3	19,8	20,2
Regionfullmäktige			
Regionfullmäktige	83,2	85,3	87,0
Regionstyrelsen	2 336,7	2 318,9	2 290,3
Regionstyrelsen	1 588,1	1 627,8	1 660,4
<i>Personalutskottet</i>	<i>668,1</i>	<i>609,8</i>	<i>547,0</i>
Revisorskollegiet	24,9	25,5	26,0
Patientnämnd	21,5	22,0	22,5
Arkivnämnd	34,1	33,8	34,4
Koncernbanken	-397,6	-397,6	-397,6
Moderförvaltningen	2 351,9	1 958,7	2 563,9
Summa regionbidrag	52 986,8	54 673,7	56 929,3

Resultaträkning	2018	2019	2020
Prognos: SKL april 2017			
Skatteberäkning inkl utjämningsbidrag	48 593,8	50 312,7	52 044,4
Läkemedelssubventionen	4 000,0	4 000,0	4 000,0
Statsbidrag välfärd	225,0	161,0	97,0
Professionsmiljarden	159,0	159,0	159,0
SUMMA	52 977,8	54 632,7	56 300,4
Regionbidrag	-52 986,8	-54 673,7	-56 929,3
ÅRETS RESULTAT	-9,0	-41,0	-628,9